

2003. С. 16–17. 3. Данилюк А. Українська хата. Київ : Наукова думка, 1991. 108 с. 4. Довженко О. Кіноповісті. Оповідання. Київ : Наукова думка, 1986. 710 с. 5. Зборовська Н. Психологія і літературознавство. Київ : Академвидав, 2003. 392 с. 6. Іванишин П. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко. Київ : Академвидав, 2008. 392 с. 7. Лихачова К. М. Митець – завжди загадка і нею залишиться назавжди [Електронний ресурс]. *Науковий вісник Донбасу*. 2010. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2010_1_11 8. Павлюк Н. Символ дому-держави в історичній прозі Юрія Мушкетика. URL: <http://intkonf.org/pavlyuk-n-simvol-domu-derzhavi-v-istorichniy-prozi-yuriya-mushketika/> 9. Соболев Р. Александр Довженко. – Москва : Искусство, 1980. 304 с.

Катерина Ангеловська, Діана Набокова

Концепт «кохання» в етичній парадигмі

Якщо виходити з того, що лінгвокультурний концепт семантично являє собою певну абстракцію, яка узагальнює значення ряду своїх мовних реалізацій, то його конкретна форма зумовлена інтервалом абстракції, в межах якого він якісно визначений, тобто обсягом лексико-семантичної парадигми, що формується одиницями, що передають цей концепт у мові або в мовах. З точки зору філософії науки, «мова науки» – це спосіб об'єктивації знання, що не зводиться до поверхневого уявлення тексту в конкретній природній мові. Він пов'язаний швидше з формою наукового мислення, основними одиницями якого є термінологізовані поняття як згорнуті дефініції [6, с. 117]. Проте будь-яка об'єктивація знання в аспекті семіотичності здійснюється через знакову систему – той чи інший різновид мови. Мова філософського мислення «надбудована» над мовами окремих етносів і є мовою суперетнічної культури: східної, європейської або іншої.

Ні один із проявів людської психіки не привертав до себе стільки уваги письменників і поетів, жоден з них не був настільки поширений «у мові», як любов. Любов – «найприродніша для людини пристрасть» (Паскаль), «чудо цивілізації» (Стендаль), вона, за поширеною думкою, поряд з голодом і честолюбством править світом. Що таке еротична любов, чим вона відрізняється від дружби і похоті, відомо практично кожному, але при цьому причина зародження любові у людини і вибір її об'єкта з самого початку загадкові, в цьому сенсі залишаються вірні на всі часи євангельські слова про те, що «таємниця ця велика є», а концепт «кохання», як, напевно, жоден інший, відповідає уявленням про виразника «невизначеної сутності буття в невизначеній сфері свідомості» [4, с. 266].

Концепт любові, безумовно, належить до числа настільки високих духовних абстракцій, вище яких, за висловом Р. Рождественського, «в людській душі починається мертвий, безповітряний простір». Він відноситься до числа базових цінностей і «екзистенціальних благ», де виражені основні переконання, принципи і життєві цілі, і стоїть в одному ряду з концептами щастя, віри, надії, свободи і безпосередньо пов'язаний з формуванням у людини сенсу життя як мети, досягнення якої виходить за межі його безпосереднього індивідуального буття.

Як уже зазначалося, любов – міжособистісне почуття включає в себе практично будь-який емоційний прояв позитивного ставлення до іншого: «Бог йшов шляхом простих рішень, / і як ти що не назви, / всі види наших відносин – / лише різновиди любові» (Губерман), однак під «просто любов'ю» розуміють, як правило, любов еротичну – найбільш пізній різновид любові, що з'явився в Європі лише в античну епоху разом з її першою філософською концепцією, розробленою Платоном, яка й дожила до наших днів.

Інтегральною, «родовою» дефініційною ознакою концепту «любов» є «цінність» [2, с. 6]. Об'єкт любові являє собою в очах суб'єкта позитивну цінність, тобто він сприяє, а не перешкоджає задоволенню його специфічних потреб. Ознака «позитивність» є вже диференціальною, вона дозволяє в межах класу емоційних явищ, пов'язаних з аксіологічною оцінкою, відокремити любов від ненависті. В особистісній системі цінностей людини об'єкт любові займає центральне місце: «Сенс і гідність любові як почуття полягає в тому, що вона змушує нас дійсно, всім нашим еством, визнати за іншими те безумовно центральне значення, яке в силу егоїзму ми відчуваємо тільки в самих собі» [8, с. 99].

Ознакою, що дозволяє відрізнити любов від просто «доброго ставлення» та від дружби, є невмотивованість вибору об'єкта, його безпричинність, мимовільність: людина не може вибирати, кого їй любити, а кого не любити. Ознакою ж, що дозволяє відокремити еротичну любов від чуттєвого потягу, є індивідуалізованість, незамінність, особистісність об'єкта вибору: «Любов – особиста, індивідуальна, спрямована на єдине, незамінне обличчя» [1, с. 135]. Від дружби еротична любов, природно, відрізняється присутністю сексуального моменту, супроводжуваного в тій чи іншій мірі моментом каритативним: «Людина, охоплена чуттєвістю, відчуває хоча б миттєве ставлення до об'єкта своєї пристрасті».

Безпосереднім наслідком центрального становища об'єкта любові в системі цінностей суб'єкта є його абсолютний характер: «Корінний сенс любові... полягає у визнанні за іншою істотою безумовного

значення» [8, с. 142], предмет цей виводиться суб'єктом за межі будь-якої ціннісної шкали: «Хотіти бути коханим – значить хотіти поставити себе поза всякою системою оцінок» [7, с. 464].

Любов, як і всі емоції, пов'язані з цінністю, і в особливості бажання, володіє смислотворчою функцією, але сенс, збудованого любов'ю, це – сенс існування, буття людини: «Джерело радості любові... – почуття, що наше існування виправдалося» [7, с. 467].

Почуття любові, як і будь-який емоційний прояв, «вільне» в тому сенсі, що не підконтрольне волі людини: «Любов подібна лихоманці, вона народжується і гасне без найменшої участі волі» [9, с. 373]. У філософських уявленнях про любов присутній гедонічний погляд на неї: «Кожна мисляча людина при думці про насолоду, яку може доставити йому присутність або відсутність якої-небудь речі, має ідею, звану нами любов'ю» [5, с. 281]. Зв'язок любові і негативних емоцій, особливо у випадку любові нерозділеної, цілком очевидний, любов – це пристрасть, страждання, проте негативні емоції вплетені й у цілком благополучну любов, яка виявляється вкрай амбівалентною: суб'єкт одночасно відчуває до об'єкта своєї пристрасті подяку як до джерела життєво важливих благ і ненавидить його як того, від кого він залежить, хто має над ним владу і може в будь-який момент позбавити його цих благ [3, с. 10].

Узагальнений прототип, семантична модель любові, побудована на основі аналізу уявлень про неї в науковому типі свідомості – в етичних і психологічних дослідженнях і словниках, виглядає наступним чином. Любов – це почуття, яке викликається у суб'єкта переживанням центрального місця цінності об'єкта в системі його особистісних цінностей за умови раціональної невмотивованості вибору цього об'єкта і його індивідуалізованості-унікальності. При цьому люблячий відчуває бажання отримати об'єкт у свою «особисту сферу» або зберегти його в ній, бажає йому добра і процвітання, готовий йти заради нього на жертви, піклуватися про нього, бере на себе відповідальність за його благополуччя, він знаходить в любові сенс свого існування і вищий моральний закон. У еротичній любові *libido* – статевий потяг – супроводжується каритативністю: співчуттям і жалем. Кохання – почуття мимовільне, спонтанне, «любовне» бажання блага і прихильності невиситимі. Виникнення любові пов'язане з красою об'єкта, зі стресовістю обстановки і наявністю в «алфавіті почуттів» суб'єкта знака для відповідної емоції. Кохання – почуття, що розвивається і вмирає, функціонування любові у людини залежить від природного і вікового ресурсу. Закоханість супроводжується у людини зміною погляду на світ і на коханого, а також депресивно-ейфорійними проявами. Любов сповнена антиномій: вона амбівалентна – включає в себе момент ненависті до свого партнера, разом з насолодою приносить і страждання, вона – результат вільного вибору об'єкта і крайньої від нього залежності. Вважається, що любов – найвища насолода і що її суть полягає в гармонії, взаємодоповненні.

Література

1. Бердяев Н.А. Метафизика пола и любви. Философия любви. Антология любви. Москва, 1990. Ч. 2. С. 384–478.
2. Гильдебранд Д. Метафизика любви. Санкт-Петербург, 1999. 361 с.
3. Casler L. Toward a re-evaluation of love. Symposium on love. N.Y.: Behavioral publications, 1973. P. 1–36.
4. Колесов В.В. Любовь. Исследования по древней и новой литературе. Ленинград, 1987. С. 266–272.
5. Локк Д. Сочинения: в 3 т. Москва : Прогресс, 1985. Т. 1. С. 78–582.
6. Никитина С. Е. О концептуальном анализе в народной культуре. Логический анализ языка. Культурные концепты. Москва : Прогресс, 1991. С. 117–123.
7. Сартр Ж.-П. Первичное отношение к другому: любовь, язык, мазохизм. Философия любви. Антология любви. Москва : Прогресс, 1990. С. 459–478.
8. Соловьёв В. С. Смысл любви. Философия искусства и литературная критика. Москва : Прогресс, 1991. С. 99–160.
9. Стендаль О любви. Собр. соч.: в 15 т. Москва, 1959. Т. 4. С. 357–574.

Аліса Гурчак

Науковий керівник – Микола Гуменний

Світоглядні позиції та стильові константи П. Куліша-художника

Коли розмірковуємо про національну своєрідність художнього мислення П. Куліша, то неодмінно звертаємося до народних витоків тих чи інших аспектів світогляду письменника. В даному разі йдеться про світовідчуття та світосприйняття як важливі джерела формування естетичних основ його творчості в цілому та стильові системи зокрема. Тож вивчимо, насамперед, психологічні, естетичні та філософські особливості відчуття і сприйняття П.Кулішем навколишнього світу, їх стилетворчу функцію.

Як мислитель і художник П. Куліш у пізнанні, а відтак і зображенні дійсності, виходив з ідеї природного розвитку явища, тобто вільного вияву і розвитку первісно закладених у ньому потенцій. Його міркування з цього приводу несуть у собі відсвіт давньоукраїнських народних міфологічних уявлень про існування людської душі, добро і зло, розвиваючи традиції та вчення українських філософів про серце як першооснову емоційно-чуттєвого пізнання, як синтез душі природи і душі людини. Зіставляючи у книзі «Хуторская философия и удаленная от света поэзия» наслідки освіченості, так би мовити, природної і